

F á b r i Zoltán elnök: Kedves Elvtársak! Most felkérem Ladányi elvtársat, adja meg válaszát a hozzászólásokra.

L a d á n y i Ferenc: Kedves Elvtársak! Major elvtárs hozzászólásával annak teljes terjedelmében egyetértek, semmi hozzáfűzni valóm nincs.

Gellért elvtárs felszólalásában kissé megütötte fületem az a hang,

ahogyan elmondta, hogy valamilyen oknál fogva nem szólhatott hozzá a dramaturgiai nap anyagához, pedig harmadiknak adta be céduláját.

Ehhez én csak azt szeretném hozzáfűzni, hogy a konferencia vezetőségét, amikor a felszólalókat egymás után szólásra hívta, semmiféle cél és indok nem vezette abban, hogy Gellért elvtárs felszólalása elmaradjon. Véletlenül történhetett az eset: kifutottunk az időből és így Gellért elvtársnak nem volt módja elmondani felszólalását. Látom, most is rosszállóan csóválja a fejét, de ez tényleg így volt. Mi azt szeretnénk volna, ha mindenki elmondhatta volna véleményét. A vezetőség hibája volt, hogy a hosszú referátum után ehhez tulságosan kevés idő maradt.

Rátonyi Róbert beszélt az illusztrálás veszedelméről az operett terén és ezzel kapcsolatban idézte beszámolómban egyik megállapítását, és pedig azt, amikor azt mondtam, hogy az en suite előadásoknál a színész hajlamos az illusztrálásra.

Ezt a véleményemet most is fenntartom. Tudjuk azonban, hogy színházaink pillanatnyilag még nem állnak azon a fokon, hogy egyik napról a másikra repertoár-színházzá válhassanak. Az igyekezet erre megvan.

Mindenesetre a jelenlegi helyzetben a lehetőségek is fokozottabb mértékben megvannak arra, hogy a színész fáradtsága, mindennapos elfoglaltsága mellett illusztráljon. Fel kell azonban hívnom Rátonyi elvtárs figyelmét arra, hogy a színésznek ezt le kell küzdenie, a színésznek természetesen megvan az az ösztönös törekvése, hogy minden este, különösen ha fáradt, munkáját a legkönnyebb megoldások felé irányítsa a színpadon, és hajlamos beleesni az illusztrálás hibájába.

De viszont mi tudatos művészek vagyunk és a tudatos színészeknek le kell küzdeniök ezt a könnyű megoldás felé való hajlandóságukat. Minden este, még akkor is, ha fáradtak, még akkor is, ha minden este

játszaniok kell, le kell küzdeniök illusztrálás iránti hajlandóságukat és legalább meg kell próbálniok, hogy átélten játsszanak.

/ R á t o n y i Róbert: Ezt mondtam én is! /

Amit Rátonyi elvtárs ^{Várkonyi} Várnai Zoltánnal együtt a kritikáról mondtott, teljes mértékben aláírom. Vezetőségünk annyira érzi kötelességét ebben az irányban, hogy december elején éppen a kritikáról fogunk külön akkétot tartani, amelynek - reméljük - olyan nagy lesz a viaszhangja, hogy kritikásaink is fel fognak figyelni rá.

Dénes György azt mondta, hogy most tulajdonképpen egy nagy családon belül vagyunk, az állami színházak családjában, és meg kellene próbálni, hogy a színész egyszer itt, egyszer ott játsszék, hogy különböző feladatokhoz juthasson. Nem tudom, jól értettem-e a szavait, de azt hiszem, azt mondta, hogy a színész egyik nap a Belvárosi Színházban szerepeljen, aztán egy következő szerepet a következő alkalommal - mondjuk - a Nemzeti Színházban játsszék el.

Ezt én igen veszélyesnek tartaném, hiszen most a nagy színházi együttesek kialakításával éppen az a célunk, hogy az együttesek kiforrjanak, márpedig, ha egy színész egyszer itt játszik, másszor ott, mindig különböző körülmények között, ezek az együttesek nem forrhatnak ki igazán. A konferencia felvetette a merészebb káderpolitika, a merészebb szereposztás kérdését, és reméljük, művészeinknek egy-egy színházon belül módjuk és alkalmuk lesz arra, hogy különböző minőségű, különböző beállítottságú szerepeket játszhassanak.

Both Béla beszélt arról a veszedelemről, amelyet röviden úgy határozott meg, hogy az a "Játsszunk jól!" álláspontja. Azt hiszik, ha jól játsszanak, akkor már Sztanyiszlavszki szellemében játsszanak.

Hát volt nekem most ezen a téren egy tapasztalatom vidéken. Pécsen voltam vendégszerepelni a "Titkos háború"-ban. Van ott egy nagyszerű színész, Szabó Samunak hívják. Komikus színész. Képességeit népi demokráciánk annyira elismerte, hogy éppen ottlétem alatt kapott kitün-

tetést a Népművelési Minisztériumtól.

Szabó Samu egy kis szerepet, a trafikos szerepét játszotta a "Titkos háboru"-ban. Bejött a szinpadra, nagyszerűen játszott, a közönség gurult a röhögéstől a nézőtéren. Nagyon jól játszott és mégsem játszott jól, mert nem a darab eszmei mondanivalójának szellemében játszott. Bejött, nagyhangon kezdett velem, mint ~~Mihájor~~ Minájev alvezredessel kiabálni. Leült a zsöllyébe, vagy főtálybe, amellyel megkínáttam, s elterpeszkedett benne. Végig így vitte szerepét, és minden harmadik szava az volt, hogy "öregem". Amikor pedig kiment, még egy kis notabenet is megengedett magának. Arra a megjegyzésre, hogy "Gyerünk, öreg", megsértődött és azzal ment ki, hogy "Öreg, öreg? Öreg a fene!" Óriási tapsot kapott.

Utóbb figyelmeztettem, hogy "Jól játszol, Samu, de mégsem játszol jól! /Derültség./ Neked itt nem az a feladatod, hogy a publikumot öt percig röhögtesd. Tudod te, hogy mi ennek a darabnak az eszmei mondanivalója?" - Azt mondja: "Nem tudom". - "Hát én megmondom neked egy mondatban. Az, hogy mi csekisták a népnek köszönhetjük, hogy sikeresen harcolhatunk ellenségeinkkel szemben. Te ehhez a néphez tartozol, és ebben a jelenetben a feladatod megmutatni a közönségnek, hogy te segítesz ennek a nyomozó NKVD-tisztnek, hogy a gyilkost leleplezze, elfogja, megoldja a maga problémáját."

Amikor erre felhívtam a figyelmét, mondtam neki: "Ne csinálj te notabenet, amikor ki akarsz menni a szinpadról, hanem azt lehessen látni benned, hogy amikor én felszólítottalak, hogy menj át a másik szobába és ird le mindazt, amit nekem elmondtál, akkor te ezt végre akarod hajtani, mert segíteni akarsz nekem. Meglátod, a sikered kb. ugyanaz lesz."

Szabó Samu egyetlen egy ilyen rövid instrukcióra megpróbálta így játszani el szerepét és sikere halálosan, pontosan ugyanolyan volt, mint előző este. Az eszmei mondanivaló kijött és a szinpadról való kimenetele után Szabó Samu megkapta a nyiltszini tapsot. Amikor aztán

utána beszéltem vele, azt mondta: "Köszönöm szépen, hogy ezt megmondtad nekem." Erre azt mondtam: "Ezt nem én mondtam neked, hanem Sztanyiszlavszki, akinek az az álláspontja, hogy a színésznek minden jeleneten belül százszázalékig tisztában kell lennie azzal a feladattal, amelyet végre kell hajtania. Te eddig nem voltál tisztában ezzel a feladattal, rosszul csináltad a munkádat. Most tisztában voltál vele, tényleg látszott rajtad az igyekezet, hogy segíteni akarsz, tehát jól oldottad meg a feladatot."

Azt hiszem, ha azokat a művészeket, akik azt mondják, hogy "jól játszanak", ilyen példákkal vezetnénk rá arra, hogy Sztanyiszlavszki még az ő számukra is tud újat mondani, rájönnének arra, hogy Sztanyiszlavszkit mégis csak érdemes megtanulni.

Beszélt Both Béla Sztanyiszlavszkival kapcsolatban a misztifikálásról, és azt mondta, hogy sokkal egyszerűbben kell beszélni róla. Ez tényleg így is van. Bűn volna azonban átesnünk a ló másik oldalára, bűn volna, ha tulságosan egyszerűen akarnánk feltüntetni Sztanyiszlavszkit.

Most olvastam Sztanyiszlavszkiről Toporkovnak, egy nagy szovjet művésznek a könyvét, aki husz évig dolgozott a leningrádi színházban és husz év után Sztanyiszlavszki átszerződtette saját színházához. Ez a művész elmondja, hogy mikor elkezdett belemerülni Sztanyiszlavszki tanulmányozásába és rendszerének alkalmazásába saját gyakorlatában, kezdett kicsit kicsuszni lába alól a talaj. Hosszu ideig nem tudta megtalálni magát a színpadon. Kb. az az eset állt elő nála, amit mi a Színművészeti Főiskolán tapasztalunk. Amikor azt mondjuk egy-egy növendéknek, hogy járjon a színpadon, és felhívjuk rá a figyelmét, hogy "rosszul jársz, most a lábaddal egy kicsit kacsázol, előrelógatod a fejedet, a kezeddal mereven mozogsz járás közben" - a figyelmeztetés után három-négy hétig nem tudnak járni a színpadon. Csak három-négy hét után kezdenek rájönni arra, hogyan kell helyesen járni a színpadon.

Valahogy ugyanigy vagyunk Sztanyiszlavszkival is, legalább is nekem ez a tapasztalatom. Amikor elkezdtem dolgozni és tudatosan keresztül akartam vinni Sztanyiszlavszki elképzeléseit saját munkámban, kicsit kicsuszott a talaj a lábam alól.

Hosszu idő után kellett rájönnöm arra, hogy saját véremmé és teljesen magamévá tudjam tenni Sztaniszlavszkijt. Szóval nem olyan nagyon egyszerű dolog Sztaniszlavszkij alkalmazása a gyakorlatban.

Simon Zsuzsa azt mondta, hogy reflexgyakorlatokkal, a Sztaniszlavszkij-körök^{ben} és a stúdiók^{ban} így gyötrik színészeinket. Itt óriási felelősség terheli a stúdió- és Sztaniszlavszkij-kör vezetőket, mert lehet reflex-gyakorlatokat csináltatni már igen rutinos, igen nagy tenetségű művészekkel is, de arra kell vigyázni, hogy mindig izgalmassá és érdekessé tegyük azokat a feladatokat, amelyeket végrehajtatunk velük. Ezt szintén Pécsen láttam, ahol a nevesebb színészek idegenkedtek már ettől. Egyszer csak az egyik tanulókörön izgalmas, érdekes feladatokat adtunk nekik s ezen belül még reflexgyakorlatokat is. Rájöttek, milyen izgalmas és milyen jó ezeknek a gyakorlatoknak a végzése.

Fábi Zoltán azt mondta, helyesnek tartaná, - és ebből vita alakult ki a filmgyárban - hogy egy alkotó rendező munkájához, a felvételeihez bemenjen egy másik rendező és megfigyelje az ott látottakat s ezeket leszűrve kölcsönös megbeszélésen állapítsák meg, hogy mit kell tenni, hogy a Sztaniszlavszkij-rendszert a filmezés terén is bevezethessük.

Itt van előttem Pudovkin elvtársnak egy tanulmánya, amely így végződik: "Befejezésül még szeretném elmondani, hogy a Sztaniszlavszkij rendszernek egész elméleti és gyakorlati tartalma nemcsak hogy nélkülözhetetlen a filmművészetben, de ott megvalósításában és kifejtésében különleges lehetőségekre is talál, mint a színházban. A főkérdés a színészi képzelet ösztönzésének útjáról és formáiról szól és ez éppen az a kérdés, amely a rendkívül gazdag és sokoldalú gyakorlat alapján ~~szigorúan~~ szigorúan tudományos kísérleti tanulmányozást kívén."

Azt hiszem, így a több szem többet lát alapon egy-egy rendező, ^{bemelve} ~~egy-egy~~ alkotó rendező munkájá ^{hoz,} ~~száraz~~ több tapasztalatot tud leszűrni. Ezeket szigorúan tudományos kísérleti tanulmányozás tárgyává téve eredményeket fogunk elérni és Sztaniszlavszkij rendszerét a film területére is be tudjuk vezetni. Ehhez természetesen hozzá kell fűznöm azt, hogy az az alkotó rendező, akinek a munkájára ~~hagy~~ egy másik rendező vagy több rendező, ne felügyeleti szervet lásson abban a rendezőben, hanem munkatársat, aki az ő munkáját segíteni akarja.

Pongrácz elvtárs és Sallay Kornélia elvtársnő felszólalásában azt a vágyakozást szeretném üdvözölni, amely színészeink részéről megnyilvánul abban az irányban, hogy már nem is kérik, hanem követelik az elmélyültebb munkát filmrendezőinktől.

Herskó elvtárs felszólalásával egyetértek még az öngóllövés tekintetében is. /Derűltség és taps./

F á b r i Zoltán: Kedves Elvtársak! Mielőtt bezárnám ezt az ülést, ennek lefolyásával kapcsolatban csak annyit szeretnék elmondani, mint bennem kialakult benyomást, hogy valóban igen komoly mértékben érzem: a mai vitán is igazolást nyert, amit Révai József elvtárs mondott a konferencián, hogy t.i. sokan a Sztaniszlavszkij-módszerben valami elvont és csak a különlegesen beavatottak számára hozzáférhető, kicsit misztikus tudományt látnak. Nem tudom ezt mással megmagyarázni jobban, mint azzal, hogy ez a vita eléggé nehezen, csikorogva indult meg és spontán lendületet tulajdonképpen akkor kapott, amikor a mi gyakorlati kérdéseink kezdtek felvetődni.

Én tehát úgy vélem, hogy rendkívül le lehet egyszerűsíteni az egész Sztaniszlavszkij-problémához való hozzáállást, ha valamennyien átérezzük és megértjük azt, hogy bár ez a legtudományosabb módon, a legszakszerűbben megfogalmazott írásmű, mégis kizárólag azzal a céllal készült, hogy a gyakorlatot szolgálja és csakis gyakorlati kérdéseinken keresztül fogunk tudni hozzáférközni.

Csak annyit szeretnék még bejelenteni, hogy a scenikus és dramaturg szakosztály munkatervét az idő előrehaladottsága miatt a következő összeövetelen fogja a vezetőség ismertetni. A célkitűzés az, hogy a munkaterveket és azok végrehajtását egyrészt megértessük a pléniummal, másrészt mindenki számára ellenőrizhetővé tegyük. A munkaterv különben nagy vonalakban az egész évre megvan, de teljes, részletes kidolgozása mindig két-két hónapra készül el előre. Ezt csak tudomásulvétel végett közöltem.

Mai ülésünket bezárom.
